

Vladimíra Štastného a přesídlila s ním na Madagaskar, kde se jí narodily tři děti. V roce 1960 se všichni přestěhovali do Francie a od roku 1964 do současnosti žije Helena Štastná-Bübelová ve své vile v Nice.

Ve druhé části publikace se Stanislav Brouček zaměřil na specifickou analýzu osobitých autentických textů „Afrického deníku“, a to nejen ze spektra pohledu faktografického, ale i dobově podmíněného. („Když střední Afriku na zlomu čtyřicátých a padesátých let dvacátého století poznávala, věřila, že *bylo třeba Africe pomoci*. O deset let později jako francouzská občanka došla podle sebe k definitivnímu názoru, že *Afrique už není pomoci*.“)

Třetí stěžejní část knihy tvoří přepis textů z deníkových záznamů Heleny Štastné-Bübelové, textů strojopisně zaznamenaných s malým časovým odstupem od autentických prožitků v době od května 1946 do června 1947. Tyto texty byly po 52 letech od svého vzniku samotnou autorkou upraveny pouze v minimální míře a jsou tak v původní podobě představeny dnešním čtenářům.

Součástí prezentace „Afrického deníku“ je kromě autorova doprovodného textu i velké množství fotografií a kreseb dokumentujících nejen cestu do Afriky a několikaletý život v Keni a na Madagaskaru, ale i další životní osudy Heleny Štastné-Bübelové včetně současného života ve Francii.

Stanislav Brouček v „Africkém deníku Heleny Štastné-Bübelové“ předkládá široké čtenářské veřejnosti nejen velice poutavý autentický dobový text, ale i zasvěcenou analýzu života české ženy v dlouhodobé emigraci. A tato problematika si jistě najde čtenáře jak mezi odborníky, tak i mezi laiky.

Miloslava Turková

Reise durch den Iran. Text Jean Hureau. Překlad Waldemar Sonntag. Theheran, Yassavoli Verlag 1999.

V Íránu vydaná kniha „Cesta Íránem“ doprovázená 169 fotografiemi a o 128 stranách, je překladem francouzské knihy *L'Iran aujourd'hui*, vydané v Paříži v roce 1999. Je dělena na části nazvané: „O půdě a lidech“, „Umění Íránu“ a také obsahuje hlavní část nazvanou „Města a krajina“ (str. 29–127). Topograficko-historicko-etnologický rozbor analyzuje 28 íránských měst včetně archeologických památníků.

Cílem knihy je otevřít Írán světu, proto v knize nejsou zdůrazňovány politické události ani náboženské aspekty. Je pravda, že těm druhým nebylo možné se zcela vyhnout, protože íránská islámská architektura je nejenom souborem historie íránského stavebnictví, ale i příkladem moderního stavitelství, jak to dosvědčuje i mešita v Teheránu (s. 18).

V městě Komnu, Qom, Kum nelze vynechat jeho religiózní význam nejen pro celý Írán, ale i pro šíitský svět, v němž vévodí mauzoleum prorokovy dcery Fátimy (s. 91). Město je po Kerbelé a Nadžafu, ležícím v Íráku, cílem statisíců šíitských poutníků.

Knihou obsahuje, pro lepší orientaci, několik přepisů názvů íránských měst. Není to důsledkem nedostatečných pravidel, ale naopak snaha podat věrný přepis s výslovností u obecných íránských etnik.

Národopisně cenné fotografie zachycují např. loděnici tradičních lodí dhau v přístavu Bandar Abbás, které jsou rozšířeny nejen v Perském zálivu, ale i celém Indickém oceánu.

Íránským etnikům je věnována řada částí práce, ať již se týká kurdského

oblečení nebo historie náboženské tolerance v zemi. O tom posledním je i například příběh isfahánské čtvrti Jolfy, která byla již za šáha Abbáse 1605 osídlena silnou arménskou křesťanskou komunitou, po vybití původních obyvatel turko-tatarskými etniky z Ázerbajdžánu.

Usazení zde Arméni byli chráněni četnými privilegii zajišťujícími jejich duchovní i světský život. Arméni udržovali rozsáhlé kontakty se starou vlastí, kam se někteří i přestěhovali, podobně jako nacházeli přátelské přijetí v Isfahánu. Osídlením Jolfy ze zničených území Ázerbajdžánu nájezdy turkotatarských kmenů založilo silnou komunitu s celostátním významem. Arméni, kteří se přistěhovali po masových řežích v počtu 60 000 příslušníků za Afghánců a Safevidů, se pomalu rozptylovali do vlastního Isfahánu a celé země. V městské čtvrti vzniklo třináct farních osad a cibulovitá a lucernovitá zakončení ozdobená kříži na věžích jsou viditelná z daleka.

Při procházkách dodnes zjišťujeme, že obchody na hlavní třídě Jolfy, které dodnes patří Arménům, jsou v pátek dlouho otevřeny, v sobotu však všechny z náboženských důvodů uzavřeny.

Nejstarším kostelíčkem je kostel sv. Jakuba ve čtvrti P. Marie. Spolu s Betlémem, sv. Jiřím, katedrálou nejvyššího Spasitele (zvanou též Wank) běloskvoucí budovy chrámů ukazují každému turistovi cestu jako perly. Ruční koberce, mozaiky a malby odhalují orientální představy, i když je patrný i vliv západního lidského přístupu, který je zastoupen prostřednictvím dědictví ruského, latinského a perského, doplněného epizodami z Bible a Evangelíí. V roce 1905 bylo z hlavní katedrály vytvořeno muzeum a stavba prošla v této době modernizací.

Isfahán, rozsáhlé kulturní světové centrum, známé svými islámskými památkami, je významné svojí mešitou e Eman, tzv. modrou Královskou mešitou a dalšími historickými stavbami. Autoři uvádějí nejen polohu, jakost silnice z Teheránu, ale i západní prameny, které se k městu vztahují, např. vyprávení rytíře Jeana Chardina, který zde prožil roky 1673–1677.

Kniha vypráví nejen o palácích Isfahánu, ale i okolí, kde se při cestě do Nain–Jezd nalézá tzv. zelená oáza známá 20 věžemi holubníků, příznačných spíše pro Egypt než Írán.

Aby ušetřili návštěvníkům problémy, je v textu uvedeno, kdy jsou důležité stavby, například mešity, otevřeny veřejnosti.

Hlavní téma knihy je obsaženo již v kapitole „Země a její lidé“. Zde jsou zajímavé nejen pojetí historie a přírodní klimatické poměry Íránu, ale i podkapitola o toleranci, jako ústřední otázka tradiční i současné státní politiky. V ní se můžeme dozvědět mnoho o křesťanech, ale i Jezidech i o tom, že přechod od Zarathuštrova náboženství nebyl násilným. Írán se podle této knihy nejen prohlášením svých politiků, ale i v kulturní oblasti vrací k svým kořenům, kmeni Áriů a jeho vývoji. Otevírá se do světa na příkladě popisu 28 turisticky zajímavých měst, nabízí své památky, které v jednom z případů mění medresu v přepychový hotel pro cizince.

Na knize je vidět francouzské zpracování spolu s íránskou přesností v datech a kulturních informacích. Nejenom kvalitní papír, ale i kvalitní fotografie vyzývají k návštěvě Íránu jak turisty, tak i vědecké pracovníky.

Na Pražském knižním veletrhu, roku 2000, kde se kniha u nás v íránském stánku objevila, byla snaha o přiblížení Íránu světu zvláště zřetelná. V knihách

se neobjevují již dějiny dané královskými dynastiemi, jako jsme tomu byli svědky za vlády Páhlaviovců, země se neglobalizuje, zůstává islámskou, ale navazuje na tradice tolerance, která byla charakteristická pro předkolonialistické období. Tím je země bližší prvotnímu islámu než mnohé druhé, které nesprávně nazýváme fundamentalistické, v nichž snaha o prvotní čistý islám je zameňována s extremismem. *Vladimír Kristen st.*

Jana Macháčová, Jiří Matějček:
Sociální pozice národnostních menšin v českých zemích

1918–1938. Opava, Slezský ústav Slezského zemského muzea 1999, 289 s., něm. res.

Problematika národnostních menšin a menšin obecně, respektive, mohu-li si dovolit vlastní definici, mocenskopoliticky a psychicky handicapovaných skupin nucených reagovat na postoje většinového obyvatelstva, zhusta reflektujícího menšiny jako neautochtonní nebo nepatřičné skupiny, patří v současnosti k celospolečensky frekventované tematice. Vedle řady vědeckých konferencí, sborníků, studií apod. se tato otázka diskutuje na úrovni mezinárodní i domácí politiky, právě tak jako nadací a občanských sdružení. I v tomto případě vede samozřejmě konjunktura často k nekvalitě založené neznalostí, nebo utilitarismem, respektive vlastním zájmem. Přestože nevědoucí politici využívající motiv lidských práv mívají větší společenský ohlas než skuteční odborníci, je třeba ve fundovaných analýzách pokračovat a lépe „popularizovat“ vlastní práci (z tohoto úhlu pohledu pokládám náklad recenzované knihy /450 ks/ za nízký).

Národnostně heterogenní oblast Slezska a severní Moravy, bezprostřední prostor badatelů Slezského ústavu Slezského zemského muzea v Opavě, náleží k laboratoři, v níž lze otázku etnických a národnostních menšin velmi nosně řešit. Zcela právem se opavské pracoviště stalo rovněž jakýmsi koordinátorem výzkumu sociálních východisek (pozic) národnostních menšin v rámci střední Evropy. V žádném případě se tu v 90. letech nezačínalo na „zelené louce“. Jiří Matějček, Jana Macháčová i další vědečtí pracovníci Slezského ústavu patří ve sféře sociálních dějin k vysoce uznávaným odborníkům, bez jejichž práce – obšírných analýz hospodářské a sociální situace založených na velkém rozsahu kombinovaných statistických pramenů – by i náš obor stavěl často na vodě. Česká etnografie a etnologie je dosud ocenila především jako iniciátory a autory řady studií k sociálním dějinám 19. století (které je samozřejmě překračováno do 18. a 20. století), etnografie dělnictva, jedna z nejuznávanějších a nejproduktivnějších specializací našeho oboru v jeho poválečném vývoji, se opírala především o Matějčkovy vysoce erudované analýzy utváření hornické skupiny v zemích Koruny české od konce 18. století do první světové války a o dva svazky věnované průmyslovým oblastem českých zemí v rozmezí let 1780 až 1945 (1987, 1991).

Recenzovanou knihu, výstup jednoho z nejužitečnějších projektů Grantové agentury České republiky v uplynulém desetiletí, lze tak do jisté míry označit za jakousi sumarizaci dosavadního snažení autorské dvojice. Ta její cíl charakterizovala jako „pokus o řešení otázky, zda sociální pozice národnostních menšin v českých zemích ... byly tak špatné, případně tak odlišné od sociálních pozic